

УДК 78.071.2

ББК 85.314.1

Надія Кучерук

## КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО НАРОДНОГО ХОРУ

*У статті йдеться про перший професійний хоровий колектив Волині – Волинський державний народний хор, який своєю концертно-виконавською діяльністю протягом 1945–1959 рр. активно пропагував українське мистецтво. Зокрема, охарактеризовано його концертний репертуар, основу якого склали кращі твори українських композиторів, а також українські й волинські народні пісні.*

*Ключові слова: хорове мистецтво, виконавство.*

Актуальність дослідження полягає в поглибленому вивченні музичної культури Волині як окремого регіону шляхом аналізу й осмислення тих чи інших подій для відтворення об'єктивної картини розвитку мистецького життя України загалом і Волині зокрема. Музична культура Волині, зокрема діяльність волинського професійного хорового колективу, недостатньо вивчена, хоча є деякі публікації загального характеру.

Музичну культуру Волині 40–50-х років минулого століття частково охарактеризовано О.Михайлюком та І.Кічієм у монографіях “Історія Волині” [8, с.211] та “Історія Луцька” [9, с.173]. У цих працях йдеться про Волинський народний хор та його керівника О.Самохваленка.

У статті В.Омелянчук “Перший народний хор Волині” [11] та в історико-красознавчих нарисах В.Денисюка “Зачаровані мистецтвом” [4, с.5] й “Одержимі творчістю” [5, с.138–139] висвітлено деякі аспекти становлення та розвитку хорового колективу. Однак музична культура Волинського краю і пов'язана з нею діяльність професійних мистецьких колективів ще не стали предметом спеціального наукового дослідження.

Мета статті – об'єктивна характеристика концертно-виконавської діяльності Волинського державного народного хору на основі вивчення та аналізу концертних програм колективу, афіш, інтерв'ювання і публікацій у пресі.

Перший державний хор на Волині функціонував протягом 1945–1959 рр. За цей період він досягнув рівня одного з високопрофесійних співочих колективів України. Репертуар колективу складали винятково академічні твори, чим і відрізнявся Волинський народний хор від інших хорів того періоду. У концертній програмі хорового колективу переважали твори українських композиторів-класиків та українські й волинські народні пісні в обробці таких відомих композиторів, як М.Лисенко, Ф.Колесса, Г.Верьовка, М.Колесса, А.Кос-Анатольський, Є.Козак, а також керівника хору О.Самохваленка та волинського композитора й хормейстера колективу М.Стефанишина.

Волинський народний хор організовано в травні 1945 р. талановитим музикантом і хормейстером Олександром Самохваленком. На той час хоровий колектив складався з кращих представників художньої самодіяльності області й налічував дванадцять учасників. Організаційний період тривав декілька місяців, і вже до 28-ї річниці Великої жовтневої соціалістичної революції в Луцьку відбувся перший концерт [1].

Пізніше, з долученням інструментальної та танцювальної груп, склад хору розширився, що значно урізноманітнювало репертуар. У 1951 р. в хорі працювало 62 чоловік. Розпочалася його активна концертно-виконавська діяльність, спочатку в межах області, а згодом в Україні [10].

Волинський державний народний хор двічі виступав в Колонному залі Української республіканської філармонії. Перший виступ волинських митців у Києві 3 червня 1949 р. тепло зустріла столична громадськість. Газета “Радянське мистецтво” писала: “Волинський народний хор – пристрасний пропагандист радянського мистецтва... Молодий колектив за порівняно невеликий строк досяг значної професійної майстерності. В його репертуарі – твори радянських композиторів, пісні і танці російських, українських та інших слов’янських народів, класичні твори. Особливе місце в репертуарі займають волинські народні пісні: “Загуляла та Лимариха” в обробці М. Колесси, “Сива зозуленька” в обробці Ф. Колесси, “По гаєньку ходила я” в обробці головного диригента хору О. Самохваленка” [12].

Високий професійний рівень Волинського хору відзначив композитор С. Жданов під час виступу колективу в столиці України в червні 1952 року: “З успіхом виступає в Києві Волинський народний хор, який за сім років свого існування вдруге зустрічається з київськими слухачами... Хоровий колектив переконливо показав своє неабияке мистецтво співу *a capella*... Високе естетичне задоволення дала слухачам прекрасна передача волинських народних пісень “Сива зозуленька” (в обробці Ф. Колесси) і “По гаєньку ходила я”, оброблено для жіночого складу хору О. Самохваленком... Дуже добре звучить у волинян патріотична російська пісня “Гибель “Варяга” О. Свешнікова, життєрадісна польська “А вітай же, як сен меваш”, майстерно оброблена П. Козицьким, грайлива естонська народна пісня “Тульях”, жартівлива білоруська “Вечарынка”. Диригентові О. Самохваленку вдається правдиво передати характерні особливості кожної з цих пісень, створити цільний художній образ. Те ж саме можна сказати і про виконання пісень радянських композиторів “Зустріч на стерні” А. Кос-Анатольського, “Розлягалися тумани” П. Майбороди, “Здрастуй, сонячна Каховка” Я. Цегляра” [7].

З кожним роком удосконалювалася художня майстерність митців, і це дало змогу Волинському народному хору стати одним із кращих хорових колективів України. Підтвердженням цього є відгук у місцевій пресі під час

літніх гастрольних концертів хору в Білорусії, де сказано, що свіже, яскраве звучання голосів, теплота та ширість у виконанні багатьох вокальних творів притаманні цьому мистецькому колективу [3].

Якщо подивитися карту гастрольних поїздок Волинського державного народного хору, то можна зазначити, що він виступав майже у всіх областях України, а також у багатьох республіках Радянського Союзу. Так, у 1949 р. відбулися концерти хору в найбільших промислових містах України – Одесі, Кіровограді, Миколаєві, Херсоні, Дніпропетровську, Запоріжжі, Харкові та в Сумській, Чернігівській і Житомирській областях; у 1950 р. – у Білоруській та Литовській республіках; у 1951 р. – у Тбілісі, Батумі, Сочі, Сухумі, Гаграх та в Краснодарському краї; у 1952 р. – у Рівненській та Тернопільській областях, а також у містах Узбекистану та республіках Середньої Азії; у 1953 р. – у Білорусії та містах Київської, Чернігівської, Житомирської, Дніпропетровської областей; у 1954 р. – у Тюменській, Кемеровській, Омській, Томській, Челябінській, Новосибірській та інших областях Російської Федерації, а також у Красноярському і Алтайському краях та Казахстані; у 1955 р. – у південних областях України; у 1956 р. – у Білорусії, Литві, Латвії, Естонії та Ленінграді, а також у Польщі; у 1957 р. – на Прикарпатті, Закарпатті, Львівщині й Донбасі; у 1958 р. – у Заполяр'ї, Закавказзі і Польщі; у 1959 р. – у містах і селах України. Остання публікація про виступи волинського хорового колективу надрукована 14 серпня 1959 р. в Тернопільській газеті “Вільне життя”. Саме тоді, у зв'язку з припиненням урядом фінансування, Волинський державний народний хор перестав існувати [6].

У процесі поїздок збагачувався репертуар хору новими піснями. Програму Волинського народного хору, який творчо зріс, доповнили пісні й танці братніх народів, а саме: “Москва – Пекін” В. Мураделі, “Розмова Дніпра з Волгою” К. Домінчена, “Пісня про Волгу” С. Туликова, “Пісня про Москву” І. Дунаєвського, “Пісня миру” Д. Шостаковича, грузинська “Суліко”, молдавська “Ляна”, польська “Йшла дівчина до лісочка”, білоруські танці “Лявоніха”, “Бульба”, “Юрочка”, молдавські танці “Жок” і “Молдавська сюїта”, російські танці “Гуляння” і “Уральський перепляс”, польський “Оберек” та ін.

Однак слід зазначити, що в основі концертного репертуару були пісні українських композиторів і українські народні пісні, а саме: М. Лисенка “Коли розлучаються двоє”, А. Кос-Анатольського “Зустріч на стерні”, Є. Козака “Вернись до мене”, А. Кос-Анатольського “Коломия – місто”, П. Майбороди “Гей у полі чистому”, А. Кос-Анатольського “Очі дівочі”, Я. Цегляра “Здрас-туй, сонячна Каховка”, П. Ніщинського “Закувала та сива зозуля”; українські народні пісні “Ішов козак потайком” (обр. Г. Верьовки), “Дощик” (обр. М. Лисенка), “І шумить, і гуде” (обр. Г. Верьовки), “Мак” (обр. М. Леонтовича), “Стоїть гора високая” (обр. Є. Козака), “Стелися, барвінку” (обр. Г. Дави-

довського), “Сусідка” (обр. Я.Яциневича), “Ой дуб, дуба” (обр. П.Козицького); волинські народні пісні “Ой у полі криниченька” і “Загуляла та Лимариха” (обр. М.Колесси), “Сива зозуленька” (обр. Ф.Колесси), “По гаєньку ходила я”, “Ой летіла зозуленька”, “А мій батько, мій цвіт”, “Ой їду, їду, їду” (обр. керівника хору О.Самохваленка) та “Була жінка чоловіка” (обр. М.Стефанишина).

Підтвердженням вищесказаного є концертні програми Волинського народного хору 1952 р., які зберігаються у фондах Волинського обласного краєзнавчого музею. Програма №1 налічувала 25 концертних номерів, серед яких 3 патріотичні пісні, 3 російські, 1 білоруська, 1 естонська, 1 польська, 7 пісень українських композиторів, 3 українські народні пісні, 5 танців і хореографічних композицій. Програма №2 складалася з 24 концертних номерів, серед яких 5 пісень українських композиторів і 6 українських народних пісень, решта – пісні російських та білоруських композиторів [2].

З приходом у колектив у 1954 р. композитора й хормейстера, випускника Львівської консерваторії Мирослава Стефанишина репертуар хору збагатився новими піснями, такими як “Пісня про Волинь” (вірш волинського поета М.Білецького), “Вечірня година” (вірш Лесі Українки), “Пісня про Степана Бойка” (вірш М.Білецького), “Фестивальні частівки” (вірш М.Білецького). Молодим композитором також оброблено такі українські народні пісні, як “Була жінка чоловіка” (для мішаного хору), “Грицю, Грицю, до роботи” (для жіночого тріо), “Чом, чом не прийшов” (соло), “От ти знав нащо брав” (для жіночого тріо), “Як засядем, браття, коло чари” (для чоловічого квартету), “Ой казала мені мати” (соло), “Ніч яка місячна” (для чоловічого квартету) та ін.

Потрібно зазначити, що до концертних програм хор також включав твори зарубіжних композиторів-класиків: вальс Й.Штрауса “Весна”, хор “Слався” з опери М.Глинки “Іван Сусанін” та ін., які мали великий успіх у слухачів. Згадуючи виступи Волинського народного хору в Прибалтиці, де хорова культура на дуже високому рівні, колишній хормейстер колективу М.Стефанишин у розмові зі мною розповів про великий успіх волинських митців, а також про те, як разом із місцевим хором під керуванням професора Талліннської консерваторії Густава Ернесакса Волинський народний хор співав на концерті українську народну пісню “Сусідка” і як виконували декілька разів на біс вальс Й.Штрауса “Весна”.

Концертні програми колективу були різноманітними і за складом виконавців: соло (Данило Должанський, Олена Надводна, Маргарита Богданова та ін.), дуети, жіноче тріо, чоловічий квартет, жіноча група хору, чоловіча група хору, мішаний хор.

Разом із тим концертно-виконавська діяльність хору не обмежувалася лише концертними виступами, а й доповнювалася культурно-освітніми

акціями. Підтвердженням цього є замітка в обласній газеті “Радянська Волинь” від 5 жовтня 1949 р. про те, що “...молодий творчий колектив Волинського народного хору провів велику роботу з сільськими хоровими гуртками Горохівського, Олицького, Володимир-Волинського, Ковельського та інших районів, готуючи їх до участі в зведеному хорі з трьох тисяч чоловік, що виступатиме у день свята 10-річчя возз’єднання українського народу в єдиній Українській радянській державі” [1].

Волинський державний народний хор в 40–50-ті роки минулого століття був активним пропагандистом національного мистецтва як в Україні, так і за її межами. Проаналізувавши програму концертних виступів хору, можна стверджувати, що коаші твори українських композиторів та українські народні пісні були основою концертного репертуару хорового колективу.

Отже, Волинський державний народний хор, популяризуючи кращі зразки музичної творчості українського народу, демонструючи багатство його пісенного й танцювального фольклору, зробив вагомий внесок у мистецьке життя Волині.

1. Вікторенко М. Любимий хор Волині // Радянська Волинь. – 1949. – 5 жовтня.
2. Волинський краєзнавчий музей (ВКМ), інв. №КДФ-6420.
3. Волинский народный хор в Белоруссии // Сталинская молодежь. – 1953. – 20 августа.
4. Денисюк В. Зачаровані мистецтвом. – Луцьк: Ініціал, Надтир’я, 1997. – 160 с.
5. Денисюк В. Одержимі творчістю. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2004. – 228 с.
6. Доскалов І. Пісні з сусідньої Волині // Вільне життя. – 1959. – 14 серпня.
7. Жданов С. Творче зростання // Вечірній Київ – 1952 – 28 червня.
8. Михайлюк О., Кічій І. Історія Волині. – Львів: Світ, 1988 – С.202–218
9. Михайлюк О., Кічій І. Історія Луцька. – Львів: Світ, 1991 – С.157–183.
10. Олійник М. Оспівувати красу і велич нашого життя // Радянська Волинь. – 1951. – 14 грудня.
11. Омелянчук В. Перший народний хор Волині: без меж у просторі і часі // Роде наш красний... / Упоряд. М.Дубина, Л.Оляндер, Л.Бублейник, А.Силук. – Луцьк: Вежа, 1999. – Т.3. – С.848–853.
12. Подчекаєв О. Талановитий колектив // Радянське мистецтво. – 1949. – 15 червня.

*The article deals with the first choral group of Volyn region, that is, Volyn State Folk Choir which intensively promoted Ukrainian art by its concert performing activity during 1945–1959. There, particularly, given a description of its performing repertoire, the basis of which was made up with the best pieces of Ukrainian composers as well as the Ukrainian and Volynian folk songs.*

*Key words: choir art, performance.*